

A francia irodalom a középkortól a XVIII. századig doktori program

Programvezető: Szabics Imre

Személyi állomány

A program munkájában közreműködnek:

a) témavezetők (volt és/vagy jelenleg is van témavezetett hallgatójuk)

<i>név</i>	<i>tudományos fokozat</i>	<i>egyetemi beosztás</i>	<i>e-mail</i>
Horváth Krisztina	CSc /PhD	egyetemi docens	horvath.krisztina@hungarnet.hu
Jeney Zoltán	PhD	főiskolai docens	jeneyzoltan@freemail.hu
Kalmár Anikó	PhD	egyetemi adjunktus	m.botos@chello.hu
Palágyi Tivadar	PhD	egyetemi docens	tivadarp@hotmail.com
Szabics Imre	DSc	egyetemi tanár	iszabics@freemail.hu

b)oktatnak vagy a közeljövőben oktathatnak a programban, de nem témavezetők

<i>név</i>	<i>tudományos fokozat</i>	<i>egyetemi beosztás</i>	<i>e-mail</i>
Kiss Sándor	CSc/PhD	egyetemi docens	kisss@delfin.klte.hu

c meghívottak, akár oktatóként, akár témavezetőként, de nem az ELTE dolgozói

<i>név</i>	<i>témavezető-e?</i>	<i>tudományos fokozat</i>	<i>munkahely</i>	<i>e-mail</i>
Marie-Madeleine Fragonard	X	„Doctorat d’État”	Université Paris III– La Sorbonne Nouvelle	
Michelle Szkilnik		„Doctorat d’État”	Université Paris III– La Sorbonne Nouvelle	mszkilnik@numericable.fr

Tevékenység

A program képzési terve

A középkor és a reneszánsz francia lírai és elbeszélő költészetének filozófiai-esztétikai, eszme- és kultúrtörténeti alapjaival, valamint legfontosabb műfaji és poétikai irányzataival – *a chanson de geste*-ek hősi-epikai lovagi identitásától az elbeszélő költemények és regények udvari-lovagi világlátásán keresztül a késő középkor és a reneszánsz személyes és szubjektív költői szemléletéig – foglalkozó program a konkrét narratológiai és szemantikai-poétikai szövegelemzések elvégzése céljából kiválasztott reprezentatív irodalmi alkotások tükrében átfogó és elmélyült ismereteket kíván nyújtani erről az egész nyugat-európai irodalom története szempontjából kiemelkedő jelentőségű költészeti periódusról. A program képzési terve megkülönböztetett figyelmet kíván fordítani a középkori és reneszánsz-kori irodalmi alkotások értelmezéséhez nélkülözhetetlen modern irodalomelméleti, narratológiai, mitoszkritikai és intertextualitás-kutatási megközelítések és módszerek alkalmazására mind az egyes kurzusok alatt elvégzett műelemzések, mind a disszertációs témakonzultációk során.

A program három alap- és egy kiegészítő jellegű kurzusra épül, amelyek szervesen kiegészítik egymást és messzemenően figyelembe veszik a PhD- hallgatók választott témájának tudományos irányultságát.

1. Egy irodalomelméleti szempontú megállapítás értelmében a középkori szöveget a modern irodalmi szövegtől megkülönböztető egyik legfontosabb jellemvonás, hogy az előbbi egy írás újraírásaként, újratertemzésként (*re-production, ré-écriture*) jelenik meg. Számos kutató kiemelte egy bizonyos középkori

elbeszélősszerkezet szembeötlő hasonlóságát a népmesével, amit többek között olyan fogalmak gyakori használata is jelez, mint: *Märchenroman*, *mesetípus*, „*kanavász*”, *csodatémák és csodamotívumok*, *mesefunkciók*, *meseszereplők* stb. Összetett viszonyuk elmélyültebb tanulmányozása megkísérli megragadni az intertextus mibenlétét és működését a középkori intertextualitás bizonyos példáin. A kurzus a kritikai terminológia és különböző elméleti megközelítések vizsgálatán túlmenően arra vállalkozik, hogy lehetséges párhuzamokat vonjon egy adott corpus (szoros struktúrájuk és linearitásuk folytán a középkori lírai és narratív elbeszélések, valamint novellák kínálóznak erre) és a mese (mely per definitionem csak *re*-konstruált lehet) között. Célja a szövegelemzések elvégzése során a szemantikai-poétikai elmélyítés, és végső soron a szöveg jobb interpretációja.

2. Az egész európai lírai költészet későbbi fejlődésére kiható középkori francia udvari líra – okszitán trubadúr- és északfrancia *trouvère*-költészet – lovagi-udvari meghatározottságának (a *fin' amor* eszmeiség költészetteremtő erejének), továbbá alapvető formái, költészettechnikai, versszerkezeti és retorikai-poétikai jellemzőinek megismertetésén túlmenően a kurzus konkrét verselemzések során áttekintést ad e költészet legfontosabb irányzatairól és költői életműveiről, a konvencionális és személytelen lírai attitűd fokozatos átlényegüléséről egy személyesebb és szubjektívebb költői szemléletté a késő középkor és a reneszánsz idején. A kurzus kiemelten foglalkozik a *Pléiade* költőinek a XVI-XVII. századi francia lírát megújító verselméleti, poétikai és verstani törekvéseivel, valamint a kevésbé ismert barokk költészettel.

3. Az udvari elbeszélések kialakulásának és műfaji típusainak bemutatása mellett az egyes corpusok poétikai és narratológiai szempontú elemzése során a kurzus áttekinti az okszitán és ófrancia udvari elbeszélések szemléleti és szerkezeti-tematikai összefüggéseit a trubadúrköltészettel és a francia udvari lírával, meghatározza a kelta mitológia és folklór csodás és fantasztikus elemeinek az udvari elbeszélésekben érvényesülő szimbolikus és poétikai szerepét, valamint e verses elbeszélések saját műfaji kritériumaik szerinti belső fejlődését.

A kurzus második része a különböző „ciklusokba” besorolt ófrancia *chanson de geste*-eken (*Chanson de Roland*, *Charroi de Nîmes*, *Chanson d'Antioche*, *Chétifs*, *Chanson de Jérusalem*) keresztül kívánja vizsgálni az etnikai-vallási szembenállás ill. kiengesztelődés változatait. A stilisztikai elemzésekkel kombinált mentalitáskutatás párhuzamos latin (Einhard, Petrus Tudebodus, Névtelen normann krónika, Türoszi Vilmos) és bizánci (Anna Comnena, Kinnamos) prózai szövegek szóhasználatának vizsgálatával egészül ki.

4. A középkori francia (és okszitán) irodalmi szövegek nyelvállapotának, retorikai és poétikai értékeinek megértéséhez és helyes értelmezéséhez feltétlenül szükséges a szövegeket megőrző ófrancia dialektusok fonetikai, morfológiai, szintaktikai és szemantikai sajátosságainak elmélyült ismerete. A kurzus a legfontosabb, reprezentatív szövegrészletek intenzív szövegnyelvészeti elemzésével kívánja ezeknek az elengedhetetlen nyelvi ismereteknek az elsajátítását biztosítani.

Tanegységlista

Iskolarendszerű képzési modul (megszerezhető kredit: 112, teljesítendő tárgy: 16 db)

Általános tárgyak:

Filozófia (K)

2 Irodalomelmélet I. (K)

3 Irodalomelmélet II. (K)

4 Társtudományok (K)

Szakmai tárgyak:

P/IR/FR/KÖ-5 Középkori/reneszánsz/XVII. századi költészet I. (K/G)

P/IR/FR/KÖ-6 Középkori/reneszánsz/XVII. századi költészet II. (K/G)

P/IR/FR/KÖ-7 Középkori/reneszánsz/XVII. századi epika I. (K/G)

P/IR/FR/KÖ-8 Középkori/reneszánsz/XVII. századi epika I. (K/G)
P/IR/FR/KÖ-9 Francia nyelvtörténet I. (K)
P/IR/FR/KÖ-10 Francia nyelvtörténet II. (K)
P/IR/FR/KÖ-11–16 Disszertációs témakonzultáció (G)

Tanegységek a tudományos és oktatási képzési modulban:

<http://epika.web.elte.hu/doktor/kreditkod.html#tud>

Szakirodalom:

Michel BALIVET, *Mélanges byzantins, seldjoukides et ottomans*. Istanbul, 2005.
Paul BANCOURT, *Les musulmans dans les chansons de geste du cycle du roi*. Aix-en-Provence, 1982.
Emmanuèle BAUMGARTNER, *Le récit médiéval*. Paris, Hachette, 1995.
Pierre BEC, *La Lyrique française au Moyen Age (XIIe-XIIIe s.)*, I. Paris, Picard, 1977.
Roger DRAGONETTI, *La Technique poétique des trouvères dans la chanson courtoise*. Bruges, De Tempel, 1960.
Francis DUBOST, *Aspects fantastiques de la littérature médiévale (XIIe-XIIIe s.)*, 1-2. Paris, Champions, 1991.
Roger DUBUIS, *Les Cent Nouvelles nouvelles et la tradition de la nouvelle en France au Moyen Age*. Presses Universitaires de Grenoble, 1973.
Jean DUFOURNET (éd.), *Anthologie de la poésie française des XIIe et XIIIe siècles*. Paris, Gallimard, 1989.
Jean FLORI, *La guerre sainte*. Paris, 2001.
Henri GRÉGOIRE, *Autour de l'épopée byzantine*. Londres, Variorum, 1975.
Gérard GROS et Marie-Madeleine FRAGONARD, *Les Formes poétiques du Moyen Age à la Renaissance*. Paris, Nathan, 1995.
Anita GUERREAU-JALABERT, *Index des motifs narratifs dans les romans arthuriens français en vers (XIIe-XIIIe s.)*. Genève, Droz, 1992.
Laurence HARF-LANCNER, *Les Fées au Moyen Age. Morgane et Mélusine: la naissance des fées*. Paris, Champion, 1984.
Suzanne MÉJEAN-THIOLIER et Marie-Françoise NOTZ-GROB (éd.), *Nouvelles courtoises occitanes et françaises*. Paris, LGF, 1997.
René NELLI, *L'érotique des troubadours*. Toulouse, Privat, 1963.
Tivadar PALÁGYI, „La chanson des Chétifs et ses pendants exotiques”, in *L'Exotisme dans la poésie épique française*, In memoriam Klára Csűrös. Paris, l'Harmattan, 2003, 29-45.
N. PIÉGAY-GROS, *Introduction à l'Intertextualité*. Paris, Dunod, 1996.
Daniel POIRION, *Le merveilleux dans la littérature française du Moyen Age*. Paris, PUF, 1982; *Uő, Résurgences*. Paris, PUF, 1986.
Kenneth SETTON (éd.), *A History of the Crusades*. Madison, 1969-1989.
D.A. TROTTER, *Medieval French Literature and the Crusades, 1100-1300*. Geneva, 1988.
Jean-Jacques VINCENSINI, *Pensée mythique et narrations médiévales*. Paris, Champion, 1996.
Paul ZUMTHOR, *Essai de poétique médiévale*. Paris, Seuil, 1972.
E. BAUMGARTNER – Ph. MÉNARD, *Dictionnaire historique et étymologique de la langue française*. Paris, Le Livre de Poche, 1996.
Cl. BURIDANT, *Grammaire nouvelle de l'ancien français*. Paris, SEDES, 2000.
R. MARTIN- M. WILMET, *Syntaxe du moyen français*. Bordeaux, Sobodi, 1980.
G. MATORÉ, *Le Vocabulaire et la société médiévale*. Paris, PUF, 1985.
Ph. MÉNARD, *Syntaxe de l'ancien français*. Paris, Éditions Bière, 1994.
J. PICOCHÉ-Ch. MARCHELLO-NIZIA, *Histoire de la langue française*. Paris, Nathan, 1989.
A. REY, *Dictionnaire historique de la langue française*. Paris, Le Robert, 1992.

Minőségbiztosítás

A doktori program mindenekelőtt oktatóinak, témavezetőinek és konzulenseinek a kurzusokon és a disszertációs témakonzultációkon kifejtett magas színvonalú tudományos-szakmai tevékenységével, a hallgatóknak a tudományos kutatómunkába való intenzív bevonásával, továbbá a készülő disszertációk egyes fejezeteinek folyamatos áttekintésével és megbeszélésével kívánja garantálni a minőségi követelmények teljesülését.

Beszámoló az eddigi működésről

A több mint tizenöt éves doktori program az ELTE Romanisztikai Intézete Francia Tanszékének keretei között működik kielégítő tantermi és könyvtári feltételek között. A program hallgatóival a rendszeresen tartott

szakórák (kurzusok) és disszertációs konzultációk formájában intenzív és eredményes szakmai kapcsolatokat alakítottunk ki, amelyek eredményességét a megszerzett abszolutóriumok, letett szigorlatok és megvédett disszertációk igazolják (lásd Eredmények). A hallgatók tanulmányi, tudományszervezési és kutatási aktivitása kifogástalan, szívesen vesznek részt a tanszéki tudományos, oktatási és konferencia-szervezési, valamint kiadvány-szerkesztési feladatokban. Többen közülük szakszemináriumokat tartottak, illetve tartanak kutatási témáikból, és hatékonyan vesznek részt a külföldi partner egyetemek doktori iskoláival való kapcsolattartás és együttműködés elmélyítésében.

Eredmények

A program végzett és jelenlegi hallgatóinak fele doktori tanulmányait – ösztöndíjas képzés keretében – részben külföldi egyetemeken végezte, amely egyetemek – Université de Fribourg, Séminaire de français; École Normale Supérieure de la rue d’Ulm, Paris; Université Paris III–la Sorbonne Nouvelle; Université Paris VIII – doktori iskoláival az ELTE Francia Tanszékének mindkét doktori programja több mint egy évtizede eredményesen együttműködik. Lukács Edit Anna sikeresen pályázott a Pisai Scuola Normale és a Berlieni Freie Universität középkor-kutatási programjaira is. Két végzős hallgatónk szintén eredményes pályázatot nyújtott be külföldi ösztöndíjas képzésre: Egedi-Kovács Emese az Université Paris III – Sorbonne Nouvelle középkori doktori programjában folytatott tanulmányokat, Koncz Beatrix egy évig a Lausanne-i Egyetem Régi Francia Irodalmi Tanszékén végzett kutatásokat készülő disszertációjához.

A doktori program munkájában kezdetektől külföldi vendégtanárok is részt vesznek előadásaikkal és intenzív kurzusaikkal (Yves Giraud, az Université de Fribourg, Dominique Viart, az Université de Lille III, Marie-Madeleine Fragonard, az Université Paris III– la Sorbonne Nouvelle, Mireille Séguy, az Université Paris VIII tanárai).

A program hallgatói közül eddig a beiratkozottak mintegy fele, hat doktorandusz szerzett fokozatot (Jeney Zoltán „co-tutelle” képzés keretében az Université Paris III – la Sorbonne Nouvelle egyetemen). Ugyancsak „co-tutelle” védés előtt áll egy doktoranduszunk, akinek védésére ugyanezen párizsi egyetemen ez év októberében kerül sor.

A végzett és PhD-fokozatot szerzett hallgatóink eddig valamennyien el tudtak helyezkedni: ketten egyetemi francia tanszékeken (Kalmár Anikó, Majorossy Imre Gábor), ketten – 2008-ig – főiskolai francia tanszéken (Jeney Zoltán, Kiss Kornélia), egy volt hallgatónk, Tomasovszky Orsolya középiskolában tanít, Lukács Edit Anna pedig jelenleg a Berlieni Freie Universität középkori kutatócsoportjának ösztöndíjas gyakornoka.

A fokozatot szerzett és jelenlegi hallgatóink rendszeresen publikáltak ill. publikálnak tanulmányokat a hazai és külföldi szakfolyóiratokban; Majorossy Imre Gábor két könyvet jelentetett meg: „*Amors es bona voluntatz*”, Akadémiai Kiadó, Bp.2006, és *La spiritualité chrétienne dans quelques nouvelles occitanes*, Peter Lang, Bern, 2007.

Egedi-Kovács Emese és Koncz Beatrix előadást tartott a *Société Internationale Arthurienne* 22. kongresszusán Rennes-ben, 2008 júliusában, Szuhaj Katalin pedig az Université Paris III – Sorbonne Nouvelle konferenciáján tartott előadást 2007-ben. 2007 novemberében Egedi-Kovács Emese, József Ágnes, Koncz Beatrix, Lukács Edit Anna részt vett és előadást tartott a *Société Internationale Arthurienne* Magyar Szekciójának „Halász Katalin” Emlékkonferenciáján.